

Van Rossum, bewaard in het provinciaal archief der Redemptoristen te Roosendaal;¹⁷ voor annotatie en toelichting is ook materiaal uit het Fondo U. Benigni gebruikt. Deze stukken belichten dezelfde jaren en gebeurtenissen die bij Rogier, Brom en Colsen zo sterk in de aandacht staan, maar vanuit een andere hoek. Gezien de behandeling van de verschillende kwesties die in deze documenten aan de orde komen, in deze publikaties lijkt een korte inleiding op de concrete gebeurtenissen en de achtergronden daarvan voldoende. Hierin worden van de belangrijkste personen biografische bijzonderheden gegeven. Verdere toelichting, indien nodig, vindt men in de voetnoten bij de afgedrukte stukken.

Onder het pontificaat van Leo XIII leek het intransigente katholicisme een gedaanteverwisseling te ondergaan: in vlagen van culturele, politieke, sociale en wetenschappelijke vernieuwing maakte de defensieve houding plaats voor een offensieve. Heel expliciet gebeurde dat op het terrein van de bijbelstudie, waar zich een historisch-kritische vorm van exegese ontwikkelde. Het was ook op dit terrein dat zich onder Leo's opvolger Pius X de eerste tekenen van verzet openbaarden, die spoedig uitgroeiden tot een oppositie tegen het hele, diffuse terrein waar het katholieke 'modernisme' zich openbaarde. De tegenstanders beschuldigden de modernisten ervan dat zij de grondslagen van het katholieke geloof en de traditie opofferden aan een aanpassing aan 'de wereld'. In juli 1907 verscheen een decreet van het H. Officie met de veroordeling van 65 stellingen ontleend aan werken van vooraanstaande modernisten. In september 1907 werd deze nieuwe 'Syllabus' in een breder verband geplaatst in de encycliciek *Pascendi*, die het modernisme als complex in algemene termen afwees, door sommigen opgevat als een oproep tot een kruistocht tegen al wat 'modern' was. Er volgden jaren met vele denunciaties wegens onrechtzinnigheid, suspenseringen en excommunicaties; het afleggen van eden en verklaringen werd geëist.

Binnen de Romeinse curie concentreerden de activiteiten in dit verband zich binnen een kleine kring van vertrouwelingen van Pius X. Drie vooraanstaande

17. Voor de onbekrompen mogelijkheden tot inzage van dit materiaal dank ik pater Vinkenburg C.S.S.R., archivaris. Het archief-Van Rossum, met een omvang van ongeveer drie meter, wacht op herordening. Het gaat om het persoonlijke archief in strikte zin, omdat – zoals dat binnen de Romeinse curie de gewoonte was – vrijwel alle stukken met betrekking tot ambtsbezigheden of adviesfuncties van de kardinaal er uit verwijderd zijn. De papieren zijn op zeer onoordeelkundige wijze 'geordend' door Van Rossums secretaris J.M. Drehmanns C.S.S.R. en daarom moeilijk te raadplegen.